

LUND UNIVERSITY

Jag kommer att dö, alltså lever jag

Persson, Anders

Published in:
Helsingborgs Dagblad

1986

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Persson, A. (1986). Jag kommer att dö, alltså lever jag. *Helsingborgs Dagblad*, (1986-12-31).

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Jag kommer att dö, alltså lever jag

För några år sedan kom en del av Jean-Paul Sartres existentiellistiska mästerverk "Varat och Intet" ut på svenska, trots att den ursprungligen skrevs 1943. Ungefär samtidigt kom Sartres "Till frågan om metoden" i sin andra svenska upplaga (den första kom 1971 under titeln "Existentialism och marxism").

I år ger vidare Bengt Börjesson ut sina tio radioföreläsningar om Sartres "Varat och Intet" i bokform. Samtidigt sätts det upp teaterspycken baserade på Kierkegaards existentiellistiska verk. Nyligen gav slutligen den existentiellistiske psykologen Rollo May ut sin mycket stimulerande bok *Den omätbara människan. Om människosynen i existentiellistisk psykologi och terapi* på Bonniers förlag.

Hur kan det komma sig att existentiellismen upplever en liten renässans just nu? May ger en del av svaret trots att syftet med hans bok inte är att besvara just den frågan.

Alienation och ångest

Den existentiellistiska filosofin intresserar sig, som framgår av namnet, för den mänskliga existensen eller, med ett annat ord, varat. Den innebär en reaktion mot tanken att människan har vissa bestämda och för evigt givna drag. I stället, menar existentiellisterna, är människans i ständig tillblivelse. Hon är minimal instinktbestämd och måste därför, till skillnad mot djuren, själv välja hur hon ska leva sitt liv. I stället för instinkter, som oönskvärdt definierar hennes tillvaro, har människan förmågan att reflektera – över sin omgivning men också över sig själv. Den förmågan möjliggör överskridande av varat, vilket skapar vad som kallas inet eller den existens som faktiskt inte realiserats – tidigare, nu eller i framtiden.

Möjligheten att överskrida varat – det faktum att inet hela tiden jagar varat – ger upphov till ångest, menar existentiellisterna. Och det är just ur ångest som den existentiellistiska filosofin föds vid mitten av 1800-talet, skriver May.

Men den individuella ångest som drev Kierkegaard och Nietzsche att skriva banbrytande existentiellistiska verk, var ingen slump, utan en följd av bestämda förhållanden i samhället. Under 1800-talet inträffar nämligen en rad samhällsförändringar som skapade kris, ångest, alienation och av dessa uppehåller sig May mest vid fragmenteringen av personligheten. Fragmenteringen kan beskådas inom vetenskapen med sin positivism, inom det borgerliga livet med sin delning i familjeliv och affärer, inom den viktoriaiska människosynen som skilde mellan förnuft, vilja och känsla, för att nu nämna det mest påtagliga.

Industrialismen och kapitalismen med sin rationalisering och arbetsdelning är givetvis en viktig faktor bakom fragmenteringen. Det privata kapitalägandet gav vidare upphov till alienation bland de arbetande. De fråntrögs kontrollen över produktionen

och blev främmande för det de själva skapade i arbetet.

Existentiellistisk psykologi

Mays huvudsyfte är inte att beskriva existentiellismens uppkomst, utan redogöra för den existentiellistiska psykologin. Det är viktigt att understryka att May inte förespråkar och beskriver någon ny psykoterapeutisk teknik. I stället försöker han främst visa vilken "människosyn" och syn på psykiska kriser som kan härledas ur existentiellismen.

"Människosynen" är aktiv och positiv. Människan anses kapabel att reflektera över sig själv, vilket naturligtvis ställer speciella krav på terapin. Människan kan påverka och förändra sitt liv genom att överskrida den omedelbara existensen. Men denna förmåga att ge sig ut i inet är samtidigt förklaringen till hennes kriser av existentiell ångest. Det är i reflektionen över vad man är, kunde blivit och kan bli som ångesten föds. Människan har ingen instinkt som automatiskt sörför för anpassningen till omgivningen att förhålla sig till, hon måste i interaktion med omgiv-

ningen skapa sin existens.

I denna skapelseprocess sker en interaktion mellan tre livsfaktorer – vilka givetvis är analytiska – som kallas die Umwelt, die Mitwelt och die Eigenwelt. Livsfaktorn påverkar människans existens, den naturliga miljön eller omvärlden likaväl som den värld som delas med medmänniskorna (medvärlden) och den värld som utgörs av självreflektionen

EXISTENTIALLIS-
MEN upplever i
dag en renässans.
Anders Persson
har läst den existentiellistiske psykologen Rollo Mays "Den omätbara människan" och reflekterat över orsakerna till att existentiellismen återuppstått. Bilden: Edvard Munchs "Skriet".

(egenvärlden).

Jag kommer att dö, alltså lever jag

Existensen är inte endast varat, utan också medvetandet om icke-varat, döden. Relationen mellan liv och död tycks vara en viktig del av existentiellpsykologin. May uttrycker det så här:

"För att fatta vad det innebär att existera, måste människan fatta att hon kan tänkas icke existera, att hon i varje ögonblick belanserar på den vassa eggen mellan vara och utplåning och aldrig kan undkomma det faktum att döden väntar någon gång i framtiden. Existensen är aldrig självklar."

Lite tillspetsat skulle således relationen mellan vara och icke-vara kunna uttryckas så här: Jag kommer att dö, alltså lever jag.

Ångest ur konflikter

Människans ångest uppstår ur konflikten mellan motsatser, mellan varat och inet men också mellan existens och icke-existens. Om jag har förstått

den existentiellistiska psykologin rätt försöker den skapa förståelse för dessa konflikter och därmed förvandla ångesten till något naturligt och positivt.

May kritiserar också den behavioristiska eller positivistiska psykologin. Denna bygger på ett tekniskt förnuft, som ser individen som ett objekt, möjligt att utforska och, i förekommande fall, hela med den adekvata tekniken. Den existentiellistiska psykoterapin hävdar raka motsatser: tekniken får avgöras från fall till fall eftersom förståelse av psykiska problem inte följer av tekniken.

En annan väsentlig skillnad är att behaviorismen förespråkar objektiv distans medan existentiellanalys som ett absolut krav ställer subjektiv närhet. Det räcker således inte att ha kännedom om karaktären av en persons psykiska problem, man måste i det terapeutiska mötet känna och uppleva problemet, menar May.

Positivismen och behaviorismen bidrar till fragmenteringen av personligheten, snarare än att förstå dess psykiska konsekvenser. Att mäta, väga och dosera utgör ingen lösning på psykiska problem, utan är snarare – jämfördes med de psykiska problemen – ett av den moderna tidens symptom. Därav den något missvisande svenska titeln på Mays bok, vilken i original heter "The Discovery of Being".

Existentiellistisk renässans

Den svenska titeln kan möjligen ses som ett varningsrop, vilket appellerar både till nyliberal kritik av välfärdsstatens på positivistiskt vetande baserade omsorg och samtida omhändertagande av individen och humanistisk kritik av tekniksamhällets rationalism. För övrigt undrar jag om inte just senkapitalismens på samma gång föränderliga och krisdrabbade samhälle är en grund för existensfilosofi, jämförbar med 1800-talets konkurrenskapitalism.

Konkurrenskapitalismen bröt sönder det feodala samhällets ekonomiska grundvärdar och skapade ett föränderligt samhälle som just av det skälet befrämjade mänsklig ångest. Senkapitalismen tycks nu sopa ut de sista resterna av förkapitalistisk kultur och tradition. Under efterkrigs tiden har därför den mänskliga livsstilen revolutionerats. Samtidigt präglar relativismen snart sagt alla livets områden. Till och med religionen, som tidigare erbjöd en fast och trygg metafysik, är idag föremål för livsstilskarusellens ständigt accelererande omlopp.

Om vi till detta lägger det ekonomiska vägskalet de utvecklade kapitalistiska samhällena idag befinner sig i – där vi tack vare mikroelektroniken står inför ett historiskt val mellan arbetslöshet och lönearbetsfrihet – samt de ständiga hoten mot mänsklig existens i form av kärnteknologi och miljöförstöring, blir kanske existentiellismens renässans förklarlig.

Anders Persson

